

Primjena objedinjenog izdanja ISBD-a na opis kartografske građe

Ban, Antonella

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:699772>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-10-05**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij informatologije

Antonella Ban

Primjena objedinjenog izdanja ISBD-a na opis kartografske građe

Završni rad

Mentor: prof.dr.sc. Petr Balog

Komentor: dr.sc. Kristina Feldvari

Osijek, 2017.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti / Katedra za upravljanje knjižnicama i organizaciju
informacija

Preddiplomski studij informatologije

Antonella Ban

Primjena objedinjenog izdanja ISBD-a na opis kartografske građe

Završni rad

Područje društvenih znanosti, polje Informacijske i komunikacijske znanosti, grana
knjižničarstvo

Mentor: prof.dr.sc. Petr Balog

Komentor: dr.sc. Kristina Feldvari

Osijek, 2017

SAŽETAK

Cilj ovog rada je proučiti primjenu objedinjenog izdanja ISBD-a, izdanog 2011. godine, na kartografsku građu, u odnosu na specijalizirani standard ISBD(CM) kako bi se utvrdilo što se smatra kartografskom građom te pridonose li promjene koje donosi objedinjeni ISBD razvoju bibliografskog opisa kartografskih dokumenata i materijala. Svrha ovog rada je proučiti značenje i vrijednost međunarodnih standarda za bibliografsku kontrolu (ISBD), fokusirajući se na one koji se tiču kartografske građe, kroz pregled nastanka, razvoja i primjene specijaliziranog standarda za kartografsku građu ISBD(CM)-a i objedinjenog izdanja ISBD-a; tako će se primjetiti specifične karakteristike kartografske građe u bibliografskom opisu te će se uvidjeti novosti koje donosi objedinjeno izdanje ISBD-a. Pojava sve većeg broja elektroničkih izvora, pa tako i elektroničke kartografske građe, donijelo je i nekoliko prerada specijaliziranih ISBD-a. Pravilnik i priručnik za izradu abecednih kataloga koji hrvatska kataložna zajednica još uvijek koristi ne obuhvaća pravila bibliografskog opisa za sve vrste građe, stoga se usporedno koriste specijalizirani ISBD-i. Slijedom događaja svi specijalizirani standardi za bibliografski opis skupljeni su u jedinstveni standard objavljen kao objedinjeno izdanje ISBD-a.

Ključne riječi: kartografska građa, ISBD(CM), objedinjeni ISBD, bibliografski opis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. KARTOGRAFSKA GRAĐA	2
2.1 ODREĐIVANJE KARTOGRAFSKOG GRADIVA.....	2
2.2 OBRADA KARTOGRAFSKOG GRADIVA.....	2
3. SPECIJALIZIRANI MEĐUNARODNI STANDARD ZA BIBLIOGRAFSKI OPIS KARTOGRAFSKE GRAĐE - ISBD(CM).....	3
3.1 NASTANAK I POVIJESNI RAZVOJ.....	4
3.2 BIBLIOGRAFSKI OPIS KARTOGRAFSKOG GRADIVA PREMA ISBD(CM)-U	6
4. OBJEDINJENO IZDANJE ISBD-A	13
4.1 IDEJA I POVIJESNI RAZVOJ.....	13
4.2 PROMJENE I PRIMJERI	15
5. ZAKLJUČAK	20
6. LITERATURA	21

1. UVOD

U ovom radu počinje se od pojma kartografske građe, odnosno definiraju se vrste dokumenata, materijala, publikacija koje se svrstavaju pod kartografsku građu i tretiraju kao takva. Ističu se specifičnosti ove vrste građe koje su dovele do razvoja specijaliziranog standarda za bibliografski opis kartografske građe ISBD(CM)-a. Zatim se opisuje ISBD(CM) odnosno kako ovaj standard knjižničarima olakšava bibliografski opisati karte, atlase, globuse i tako dalje. Poslije se proučava i opisuje objedinjeno izdanje ISBD-a, odnosno proučavaju se povijesni razvoj te promjene donešene njegovim objavljivanjem. Naposljetku se prikazuje nekoliko primjera bibliografskog opisa kartografske građe nastalog korištenjem objedinjenog izdanja ISBD-a.

Prije nekoliko stotina godina knjižnice su razvile tradiciju prikupljanja kartografske građe koja se održala do danas. Razvojem informacijskog društva, sredinom 20. stoljeća, javila se potreba za sustavnim organiziranjem kartografskog gradiva u različitim knjižnicama, a unutar informacijskih i komunikacijskih znanosti i knjižničarstva razvila se nova znanstvena grana, kartografsko knjižničarstvo. Razvojem knjižničarstva u Europi razvija se i katalogizacija te se objavljuju pravilnici, kojima je, uz ostalu građu, obuhvaćena i kartografska građa.¹ Namjena Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa (International Standard Bibliographic Description – ISBD) je da bude glavni standard za promicanje univerzalne bibliografske kontrole, odnosno da omogući brzu i univerzalnu dostupnost, u međunarodno prihvatljivom obliku, osnovnih bibliografskih podataka za svu vrstu objavljene građe u cijelom svijetu. Od samih početaka, najvažniji cilj ISBD-a bio je osigurati dosljednost pri razmjeni bibliografskih podataka.² Od početka formalne obrade kartografskog gradiva u hrvatskoj se koristi međunarodni standard ISBD(CM) jer poznati pravilnik Eve Verone ne propisuje pravila za obradu kartografske građe.

¹ Usp. Miletić Drder, Mira. Budućnost obrade kartografske građe u knjižnicama, arhivima i muzejima – integrirani pristup: da ili ne?. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, 1/2(2016), str. 5.

² Usp. International Federation of Library Associations and Institutions. ISBD: International Standard Bibliographic Description: Consolidated Edition, 2011. URL: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-cons_20110321.pdf (2017-08-15)

2. KARTOGRAFSKA GRAĐA

2.1 ODREĐIVANJE KARTOGRAFSKOG GRADIVA

Što se podrazumijeva pod pojmom kartografskog gradiva? IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) definira: “Kartografski materijali su svi materijali koji predstavljaju, u cijelosti ili djelomično, zemlju ili bilo kakvo nebesko tijelo u bilo kojem mjerilu, kao što su dvodimenzionalne i trodimenzionalne karte i planovi, digitalne karte i aeronautičke karte, navigacijske i nebeske karte, dijelovi karte, satelitske fotografije, pogledi ptica, atlasi i tako dalje.”³ Kartografski fond knjižnice uglavnom čine zemljopisne karte, planovi i atlasi, a globusi, reljefi, profili, aerofotogrametrijske snimke te različite terenske geodetske skice mogu ući u kartografsku zbirku kao posebna vrsta kartografskog gradiva.⁴ Karte, atlase i druge grafičke prezentacije geoprostornih podataka uvelike proizvode vladine i međuvladine agencije, a tako i privatne agencije te profesionalne organizacije. Kartografsko gradivo je specifično te stoga zahtijeva poseban način sređivanja i opisa jer sadrži oznake koje su jedinstvene za kartografsko gradivo; posebne broježane podatke koji se odnose na mjerilo i koordinate ili referentne podatke i lokaciju. Naravno, lokacija je od primarne važnosti na kartama, a drugi elementi, kao što je tematska, odnosno predmetna podjela, smatraju se sekundarnim.⁵

2.2 OBRADA KARTOGRAFSKOG GRADIVA

Kao što je već spomenuto, kartografsko gradivo sadrži određene specifičnosti te je pri obradi i sređivanju nekog kartografskog materijala potrebno pripaziti na određene detalje. Tijekom obrade kartografske građe bitno je uvažavati specifičnosti pojedine kartografske zbirke i ustanove u kojoj se gradivo nalazi. Potrebno je voditi računa o osnovnim osobinama karata kojima se raspolaže; na primjer vrsta i starost karata, regionalna zastupljenost i slični elementi. Isto tako uvažavaju se

³ International Federation of Library Associations and Institutions. ISBD(CM): International Standard Bibliographic Description for Cartographic Materials. London: IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme: British Library Bibliographic Services, 1987. str. 1.

⁴ Usp. Slukan, Mirela. Opis kartografskog gradiva., // Arhivski vjesnik 39(1996), str. 65.

⁵ NCSU Libraries Intranet: Cartographic materials. URL: <https://staff.lib.ncsu.edu/confluence/display/MNC/Cartographic+materials> (2017-04-29)

zahtjevi potencijalnih korisnika koji će koristiti kartografski materijal; na primjer katastarke karte služe kao važan povijesni, ali i tehnički dokument.⁶ Temelj izgradnje mrežnih kataloga, a tako i digitalnih zbirki i različitih prostornih sadržaja na mreži, je formalna obrada kartografske građe. Razvojem tehnologije u današnjem informacijskom društvu javlja se potreba za jedinstvenim pristupom informacijama, što podrazumijeva jedinstvenu obradu i pristup kartografskoj građi, uz poštivanje zakonitosti djelovanja informacijskih ustanova. Knjižničarska zajednica u velikoj je prednosti po razvoju standarda za obradu te broju standardizirano obrađenog gradiva dostupnog putem kataloga, stoga treba pružati vodeći smjer koje trebaju slijediti i ostale baštinske i informacijske ustanove.⁷ Ne zaboravimo činjenicu da je kartografska građa također važan dio drugih stručnih, znanstvenih i popularnih djelatnosti i ne može se potpuno u formalnoj obradi poistovjetiti s knjižnom građom, već mora, kao i do sada, zadržati svoje posebnosti unutar knjižničnih standarda.

3. SPECIJALIZIRANI MEĐUNARODNI STANDARD ZA BIBLIOGRAFSKI OPIS KARTOGRAFSKE GRAĐE - ISBD(CM)

Pravila koja propisuju način identifikacije i opisa svih vrsta kartografskog gradiva određena su Međunarodnim standardom za opis kartografske građe - ISBD(CM)-om (International Standard Bibliographic Description for Cartographic Materials). To su preporuke međunarodne radne skupine koju su osnovale Komisija za katalogizaciju i Podsekcija za zemljopis i zbirke zemljopisnih karata Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova. ISBD(CM) jedan je od nekoliko objavljenih ISBD-ova; ostali obuhvaćaju monografske publikacije (ISBD(M)), stare knjige (ISBD(A)), tiskane muzikalije (ISBD(PM)), serijske publikacije i ostalu neomeđenu građu (ISBD(CR)), neknjižnu građu (ISBD(NBM)), računalne datoteke (ISBD(CF)) i elektroničku građu (ISBD(ER)), a svi se temelje na općem ISBD-u (ISBD(G)). Svaki ISBD ima za cilj utjeloviti dosljedan skup uvjeta za kategoriju građe kojom se bavi.⁸ ISBD(CM) vrlo detaljno i strogo propisuje zahtjeve za opisivanje i identifikaciju te osnovne elemente opisa kao i interpunkciju, ali ujedno

⁶ Usp. Slukan, Mirela. Nav. dj., str. 66.

⁷ Usp. Miletić Drder, Mira. Nav. dj., str. 203.

⁸ Usp. International Federation of Library Associations and Institutions. Nav. dj., str. 1.

dopušta prilagođavanja i dopune s obzirom na specifičnosti i potrebe institucije koja ga primjenjuje; standardi su preporuke, kako ih nazivaju i sami autori. Prijevod ISBD(CM)-a u Hrvatskoj imao je veliku važnost u razvoju hrvatskih kartografskih zbirki pored svjetskih kartografskih zbirki. Omogućio je standardiziranu formalnu obradu kartografskog fonda domaćih knjižnica, počevši od Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Danas se kartografska građa u NSK obrađuje u MARC 216 formatu što je stvorilo temelje za izgradnju digitalne kartografske zbirke. Formalna obrada kartografske građe najdalje je napredovala u smislu standarda i obrađenosti u anglo-američkim državama gdje se slijede AACR2 (Anglo-American Cataloging Rules) pravila za katalogizaciju. Tako je u organizaciji ALA-e (American Library Association) izdano nekoliko izdanja priručnika za kartografsku građu.⁹

3.1 NASTANAK I POVIJESNI RAZVOJ

Poznata Pariška načela, prihvaćena 1961. godine u Parizu na Međunarodnoj konferenciji o kataložnim načelima, su prvi znatan rezultat IFLA-inog djelovanja vezanog za preispitivanje kataložne teorije i prakse za potrebe međunarodnog izjednačavanja. IFLA-ino tajništvo, 1967. godine, uputilo je UNESCO-u molbu za financijsku potporu u studiji o pravilima za opis publikacija koje upotrebljavaju neke nacionalne bibliografije. Posljedično, 1969. godine u Kopenhagenu prihvaćena je odluka o uspostavljanju međunarodnih normi za oblik i sadržaj bibliografskog opisa, što je 1971. godine dovelo do objavljivanja preliminarnog izdanja prvog Međunarodnog standardnoga bibliografskog opisa. Do 1973. godine ovaj je tekst usvojilo mnogo nacionalnih bibliografija te ga je više kataložnih odbora uzelo u obzir pri preradi nekoliko nacionalnih i višenacionalnih kataložnih pravila za opis, a 1974. godine objavljen je prerađeni tekst kao prvo standardno izdanje Međunarodnoga standardnog bibliografskog opisa omeđenih publikacija, ISBD(M). Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija, ISBD(S), također je objavljen 1974.¹⁰

⁹ Usp. Miletić Drder, Mira. Nav. dj., str. 195.

¹⁰ Isto, str. 206.

Program Univerzalnoga bibliografskog nadzora nije mogao stati na ujednačavanju bibliografskog opisa knjiga, stoga je Zajednički upravljački odbor za reviziju anglo-američkih pravila za katalogizaciju, u kolovozu 1975. godine, predložio IFLA-inom Odboru za katalogizaciju stvaranje propisa pogodnih za bibliografsko opisivanje svih vrsta knjižničnih materijala. Tako su kataložni stručnjaci u sklopu IFLA-e izradili niz specijaliziranih normi iz obitelji ISBD, a koje donose propise za izradu bibliografskog opisa različitih vrsta knjižnične građe. Isto tako izrađena je i jedna opća norma ISBD(G) kao osnova specijaliziranih ISBD-ova kako bi se izbjegle pretjerane različitosti.¹¹ Rad na ISBD(CM)-u u potpunosti je usklađen s razvojem ISBD(G)-a te su oba objavljena 1977. godine. U kolovozu 1977. godine, na sastancima održanim tijekom Svjetskog kongresa IFLA-e, u Bruxellesu, Stalni odbor IFLA-inog odjela za katalogizaciju donio je važne nove odluke u odnosu na program ISBD-a. Dogovoreno je da će svi ISBD tekstovi biti fiksirani na pet godina, a nakon toga slijedi razmatranje revizija svih ili određenih tekstova. Posljedično, formiran je Odbor za pregled i preradu ISBD-a koji se sastao u Londonu, 10. i 11. kolovoza 1981. godine. Provedeni su planovi za pregled i revidiranje prema potrebi četiri ISBD-a: ISBD(CM), ISBD(NBM), ISBD(S) te ISBD(M) (najnovije izdanje objavljeno 1978). Imenovana je Radna skupina za svaki ISBD. Nekoliko godina iskustva s ova četiri ISBD-a pokazalo je njihovu široku primjenu te su dane mnoge vrijedne ideje za njihovo daljnje poboljšanje, a to su: pojašnjavanje tekstova te postizanje konzistentnosti definicija i odredbi, zatim pregledavanje uporabe znaka jednakosti i uključivanje više primjera u tekstove te razmatranje komentara o tekstovima, posebno od strane IASA-e (The International Association of Sound and Audiovisual Archives) i IAML-a (International Association of Music Libraries, Archives and Documentations Centers) o ISBD(NBM)-u.¹² Potreba za djelovanjem koja se odnosi na dosljednost proizašla je iz činjenice da su tekstovi pisani zasebno, zbog čega je potrebno uskladiti se s tekstom, uključivanjem odredbi i slično, u četiri teksta identično, u mjeri u kojoj bi karakteristike materijala, četiri različite kategorije, to dopustile. Kada je postalo jasno da gore spomenuta usklađivanja znače veliki posao,

¹¹ Isto.

¹² Usp. International Federation of Library Associations and Institutions. Nav. dj., str. iii.

Međunarodni ured za UBC (Universal Bibliographic Control) izradio je dokument koji se koristio kao vodič u zadatku usklađivanja tekstova.¹³

Drugi sastanak Odbora za pregled i preradbu ISBD-a održan je također u Londonu, 19. i 21. siječnja 1983. godine, a prvi pregledani i pročišćeni nacrti poslani su ubrzo nakon toga. U siječnju 1984. godine zaprimljeni su komentari od pojedinaca i institucija širom svijeta, pružajući mnoge korisne točke za razmatranje kako bi se nastavile potrebne revizije. Predsjednici radnih skupina izradili su drugi nacrt četiriju revidiranih tekstova, a slijedom toga, osoblje Kongresne knjižnice izradilo je treći nacrt. Ovaj treći nacrt bio je ponovno dostavljen predsjednicima koji su ga pregledali, učinili potrebne izmjene i ukazali na neriješene probleme. U završnoj vježbi, u dogovoru s četiri predsjednika radnih skupina i tadašnjim direktorom UBC progama, svi su problemi riješeni i napravljen je konačni tekst.¹⁴ Prerađeni ISBD(CM), ISBD(NMB) i ISBD(M) objavljeni su 1987. godine, ISBD(S) 1988. godine, zatim je ISBD(CF) objavljen 1990. godine, ISBD(A) i ISBD(PM) 1991. godine, a ISBD(G) 1992. godine.

3.2 BIBLIOGRAFSKI OPIS KARTOGRAFSKOG GRADIVA PREMA ISBD(CM)-U

ISBD(CM) propisuje 8 glavnih skupina u bibliografskom opisu kartografskog materijala, a to su: Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti, Izdanje, Matematički podaci, zatim Izdavanje, proizvodnja, distribucija, Materijalni opis, Nakladnička cjelina, Napomene te, na kraju, Standardni broj i uvjeti nabavljanja građe. Svaka skupina, kao i njezino povezivanje s ostalim skupinama, ima propisanu odgovarajuću interpukciju.

Prva skupina opisuje stvarne naslove i podatke o odgovornosti. Naslov karte se prenosi doslovno (vidi primjere 2 i 8). U slučaju da je naslov nepoznat, primjerice zbog oštećenja karte, naslov se nastoji utvrditi iz stručne literature, kataloga karata, kartografskih leksikona i sličnih sekundarnih izvora. Ako se naslov ne može utvrditi niti iz sekundarnih izvora sam katalogizator određuje privremeni naslov, a on treba biti sažet i valjano opisati sadržaj kartografskog gradiva. U

¹³ Isto, str. Iv.

¹⁴ Isto.

slučaju da se naslov utvrdio iz sekundarnih izvora ili ga je odredio katalogizator ispisuje se u uglatoj zagradi. Jedna kartografska jedinica isto tako može imati i više usporednih naslova, posebno stari primjerci karata. Tada se ispisuju svi usporedni naslovi karte te ih se međusobno odvaja znakom jednakosti. Iznimno se naslov neprimjerene dužine može skratiti, pri čemu se ne smiju izostaviti bitni dijelovi naslova. Na kraju tako ispisanog naslova dodaju se tri točke (vidi primjer 8). Također se neke skraćenice ili izostavljeni dijelovi u opisu ispisuju u punom obliku, u uglatim zagradama. Ako uz naslov karte postoji i podnaslov, ispisuje se poslije naslova i odvaja dvotočkom (vidi primjere 2, 5 i 8). Podnaslov se u ekstremnim slučajevima, također može privremeno odrediti, na primjer kada je glavni naslov iznimno nejasan, i tada se ispisuje unutar uglatih zagrada. Kada je određen naslov, utvrđuju se podaci o odgovornosti, odnosno ispisuje se autor karte, a ako je nepoznat onda osoba ili institucija odgovorna za sadržaj karte. Uz ime autora često je navođenje i autorove titule. Od naslova se podaci o odgovornosti odvajaju kosom crtom.¹⁵ Slijedi druga skupina koja opisuje podatke o izdanju (vidi primjere 4, 5, 6 i 7) te se od prve skupine (kao između svake skupine) odvaja točkom i crticom. Ispisuje se podatak o izdanju, ako postoji, te podatak o odgovornosti, gdje se prvi odvaja kosom crtom, a svaki sljedeći točkom sa zarezom. Zatim se ispisuju podaci specifični za ovu vrstu građe, matematički podaci (treća skupina). U ovoj skupini utvrđuje se mjerilo karte. Ako mjerilo nije naznačeno na karti izvodi se iz grafičkog mjerila ili se nastoji izračunati pomoću neke druge kartografske jedinice. Mjerilo se izražava u metričkom mjernom sustavu (vidi primjere 3, 4, 5, 6, 7 i 8); ako je originalno mjerilo izraženo u nekom drugom mjernom sustavu potrebno je preračunati ga te u napomeni naznačiti originalni mjerni sustav. Također se u napomeni mogu navesti dodatni matematički podaci, ako su važni za opis karte (vidi primjer 3 i 7). Četvrta skupina odnosi se na podatke o proizvodnji, distribuciji i tako dalje. Zapisuje se mjesto izdanja, odnosno podatak o sjedištu izdavača. U slučaju da je mjesto izdanja nepoznato u uglatu zagradu piše se kratica za latinsku frazu *sine loco* (bez mjesta). Ako je katalogizator sam utvrdio mjesto izdanja, također se ispisuje u uglatoj zagradi. Kada je navedeno više mjesta izdavanja navodimo ih sve, razdvajajući ih točkom sa zarezom. Nakon mjesta izdanja, ispisuje se puno ime izdavača. Ako je podatak o izdavaču nepoznat, u uglatoj zagradi navodimo kraticu fraze *sine nomine* (bez imena). U slučaju da je izdavač utvrđen iz sekundarnih izvora takav podatak ujedno se navodi u

¹⁵ Usp. Slukan, Mirela. Nav. dj., str. 68.

uglatoj zagradi (vidi primjer 8). Podatak o izdavaču odvojen je dvotočkom od podatka o mjestu izdanja (vidi primjer 5). Posljednje u ovoj skupini ispisuje se godina izdanja. Ako godina izdanja nije naznačena na karti, svakako je treba utvrditi, barem okvirno. U takvoj situaciji smještanje karte u vrijeme radi se na temelju podataka o autoru ili izdavaču karte, prema tehnikama izrade i ukrašavanja karte te drugim sadržajima prikazanim na karti. Ako je ovakva datacija nemoguća u uglatu zagradu piše se kratica za frazu *sine anno* (bez godine). Od podatka o izdavaču, ovaj podatak odvaja se zarezom.¹⁶ Peta skupina opisuje podatke o materijalnom izgledu i stanju primjerka koji se opisuje, sadrži veći broj podataka o karti i nije određena strogim pravilima. Prvi podatak ove skupine govori od koliko se listova sastoji karta. Ako je u pitanju jedan list, kako najčešće i jest, ispisuje se dvotočka, zatim kosa crta te *zemljop. karta* ili *1 skica* i slično. Ako se karta sastoji od više listova stavlja se, recimo, oznaka *1 zemljop. karta na 4 lista* (vidi primjer 4, 7 i 8). Postoje i slučajevi gdje se na jednom listu nalazi više karata, tada ispisujemo, na primjer, *3 zemljop. karte na 2 lista*. Sljedeći element materijalnog opisa jest tehnika izrade karte i podatak govori je li karta u boji. Razlikuju se rukopisne karte, drvorezi i bakrorezi. Tako postoji više mogućnosti opisa tehnike izrade, npr.: rukopis, rukopis u boji, drvorez, bakrorez u boji i tako dalje. Kao treći podatak u skupini materijalnog opisa zapisuju se dimenzije karte. Izražavaju se u centimetrima, pri čemu se prvo navodi širina karte, a potom visina. Ako se primjerak karte sastoji od nekoliko listova, koji nisu iste veličine, može se staviti okvirna dimenzija ili naznačiti da se primjerak sastoji od više listova različitih dimenzija (vidi primjer 4, 7 i 8), a detaljne dimenzije ispisati u napomenama.¹⁷ Šesto područje opisuje podatke o nakladničkoj cjelini. Ovo područje koristi se kada je izvor koji se opisuje dio veće cjeline (vidi primjer 3). U slučaju da nisu objavljeni svi dijelovi ili ne postoji namjera objavljivanja kompletne nakladničke cjeline podaci o njoj mogu se navesti u skupini napomena. Podatak o nakladničkoj cjelini sadrži element koji identificira samu nakladničku cjelinu, uključujući i bilo koju numeraciju. Svaki element ispisuje se unutar oblikih zagrada te se svaka slijedeća nakladnička cjelina odvaja razmakom. Paralelni naslovi se, logično, odvajaju znakom jednakosti, a podnaslovi dvotočkom, prva izjava o odgovornosti odvaja se kosom crtom, a svaka slijedeća točkom sa zarezom, međunarodni standardni serijski broj nakladničke cjeline odvaja se zarezom, a

¹⁶ Isto, str. 69.

¹⁷ Isto, str. 70.

numeracija unutar cjeline točkom sa zarezom.¹⁸ Predzadnja skupina je skupina napomena; ovo je vrlo važna skupina jer se u njoj navode svi vrijedni podaci, a koji nisu navedeni u prijašnjim skupinama. Ovdje se mogu zabilježiti informacije o postojećim opisima karte, stručnoj literaturi, dodatni podaci o autoru, porijeklu karte i slično (vidi primjere 1, 3, 5, 6, 7 i 8). Dodatne informacije u napomeni posebno su važne kod opisa tematskih i starih karata.¹⁹ Posljedna skupina identificira izvor (vidi primjere). Identifikator izvora je bilo koji broj ili slovno brojčana oznaka koja se odnosi na izvor prema međunarodnom standardu (Međunarodni standardni broj knjige, Međunarodni standardni serijski broj itd.). Također se može dodijeliti nekoliko identifikatora ako je primjerak izdan u više formata ili ga je objavilo više nakladnika ili je dio cjeline te mu pripada njegov pojedinačni identifikator i identifikator cjeline i slično. U oba slučaja se prvo navodi identifikator koji pojedinačno identificira gradivo koje se opisuje. Svaki navedeni identifikator može biti popraćen objašnjenjima koji ga preciznije identificiraju i/ili podatkom o uvjetima nabavljanja gradiva i/ili cijenom, što također može biti popraćeno dodatnim objašnjenjima.²⁰ Ovako sređeni podaci daju precizan i sažet bibliografski opis. Tako standardizirana kartica bibliografskog opisa, čiji se primjeri nalaze u nastavku, kao dio knjižničnog, arhivskog ili muzejskog kataloga, osobito kao dio baze podataka, omogućuje lako pretraživanje te povezivanje između sličnih i međusobno relevantnih bibliografskih opisa.

Primjer 1²¹

Skupina 0	kartografska građa atlas
Skupina 1	Atlas mora i oceana / autor John Woodward ; savjetnik Dorrik Stow ;

¹⁸ Usp. International Federation of Library Associations and Institutions. Nav. dj., str. 39.

¹⁹ Usp. Sluan, Mirela. Nav. dj., str. 70.

²⁰ Usp. International Federation of Library Associations and Institutions. Nav. dj., str. 48.

²¹ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu: katalog. URL:

<http://katalog.nsk.hr/F/C9T3A26FT6LF7BTPRFURRV2UVEPTN8VH5B4NMTGK6T6Y4VLVMI-07133?func=find-e-0> (2017-09-03)

	[kartograf Ed Merritt ; prijevod Andrea Čović ; ilustratori Andrew Kerr, Lee Gibbons].
Skupina 2	
Skupina 3	[Mjerila različita]
Skupina 4	Zagreb : Profil international, 2009.
Skupina 5	1 atlas, 96 str. sa zemljop. kartama, fotografijama i tekstem : u bojama ; 26 x 31 cm + CD-ROM.
Skupina 6	
Skupina 7	Prijevod djela: Ocean atlas. Kazalo.
Skupina 8	ISBN 9789531209953

Primjer 2²²

Skupina 0	kartografska građa atlas
Skupina 1	The atlas of Atlantis : and other lost civilizations : discover the history and wisdom of Atlantis, Lemuria, Mu and other ancient civilizations / Joel Levy.
Skupina 2	
Skupina 3	[Mjerila različita]

²² Isto.

Skupina 4	London : Godsfield Press, 2007.
Skupina 5	1 atlas, 175 str. sa tekstom i fotografijama : u bojama ; 29 x 25 cm.
Skupina 6	
Skupina 7	
Skupina 8	ISBN 9781841813158

Primjer 3 ²³

Skupina 0	kartografska građa zemljopisna karta
Skupina 1	London / Hallwag.
Skupina 2	
Skupina 3	1:17 500
Skupina 4	Bern : Hallwag, 1989/90.
Skupina 5	1 zemljop. karta : u bojama ; 80 x 60 cm, presavijena na 12 x 21 cm.
Skupina 6	Hallwag : city map
Skupina 7	Stv. nasl. i podnasl. na om. presavijene karte: London : Stadtplan mit U-Bahn Umgebungskarte. Nasl. i podnasl. na om. karte i na eng., tal. i franc. jeziku. Dopunske karte: London : podzemna željeznica : London : satelitska

²³ Isto.

	naselja u mjerilu 1:300 000 ; London : jezgra grada u mjerilu 1:10 500 Sažetak na engleskom jeziku.
Skupina 8	ISBN 3444002084

Primjer 4²⁴

Skupina 0	kartografska građa zemljopisna karta
Skupina 1	Sredozemlje / kartografska izradba Maja Dožić, Barbara Mesner, Đurđica Sporiš.
Skupina 2	8. dop. izd.
Skupina 3	1:2 000 000
Skupina 4	Zagreb : Hrvatska školska kartografija, 2008.
Skupina 5	1 zemljop. karta na 4 lista : u bojama ; svako 68 x 107 cm, ukupno 136 x 214 cm.
Skupina 6	
Skupina 7	
Skupina 8	ISBN 9789536023332

Stvaranje takve baze podataka uvelike olakšava međunarodnu i međuinstitucijsku razmjenu podataka. Ipak, treba istaknuti da ne postoje jedinstvena pravila i upute te će se standardi prilagođavati potrebama knjižnične, arhivske, muzejske prakse, pri tome uvažavajući njihove

²⁴ Isto.

principe. ISBD(CM) sadrži i indeks te četiri dodatka. Prvi dodatak nudi upute za posebnu tehniku opisivanja na više razina. Drugi prilog predlaže upute za dvosmjerno pisane zapise; dodatak skicira kako podaci trebaju biti prepisani kada su dijelom pisani pismom s lijeva na desno, a dijelom pismom s desna na lijevo. Treći prilog sadrži popis određenih oznaka materijala. Posljednji prilog prenosi brojne primjere na francuskom i engleskom jeziku.

4. OBJEDINJENO IZDANJE ISBD-A

4.1 IDEJA I POVIJESNI RAZVOJ

IFLA-ina Sekcija za katalogizaciju, u suradnji sa Sekcijom za klasifikaciju i predmetno označivanje, osnovala je početkom 1990-ih Studijsku skupinu za Uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa (FRBR). Tome je prethodila odluka o odgodi preradbe ISBD-a, dok Studijska skupina za FRBR radi na preporuci osnovne razine funkcionalnosti za zapise koje izrađuju nacionalne bibliografske agencije. U tom razdoblju, Odbor za pregled i preradbu ISBD-a preimenovan je u Skupinu za održavanje ISBD-a (ISBD Maintenance Group). Novo ime održavalo je određeni stav; Skupina za održavanje nadležna je za rješavanje samo hitnih problema vezanih uz ISBD dok se ne objave uvjeti funkcionalnosti bibliografskih zapisa. Studija je objavljena 1988. godine te odobrena od strane Stalnog odbora IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju. Nakon objavljivanja, Skupina za održavanje ISBD-a preimenovana je u Skupinu za pregled i preradbu ISBD-a (ISBD Review Group). Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju očekivano je uputio zahtjev za pregledom svih ISBD-ova. Ujednačenost između ISBD-a i FRBR modela bio je temeljni cilj ovog drugog općeg pregleda i prerade ISBD-a.²⁵ Svaka norma morala je proći proces od pet koraka, tek je onda mogla biti objavljena. Prvi korak podrazumijevao je izradu nacрта, zatim je slijedio javni pregled i slanje komentara, tzv. worldwide review, potom izrada konačnog nacрта te, posljednje, usvajanje glasovanjem Stalnog odbora IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju (isti postupak obavljen je prilikom izrade objedinjenog izdanja ISBD-a). Tako je ISBD(S) prerađen u ISBD(CR) i objavljen 2002. godine, kada je objavljeno i prerađeno izdanje ISBD(M)-a, te su obje norme usklađene s FRBR-om po pitanju propisa obaveznih elemenata.

²⁵ Usp. Radovčić, Marija; Barbarić, Ana. ISBD – od prošlosti k budućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 4(2013), str. 215.

Od 1. do 9. kolovoza 2003. godine, u Berlinu, održana je 69. IFLA-ina opća konferencija i vijeće, gdje je Skupina za pregled i preradbu ISBD-a donijela odluku o neprihvatanju termina FRBR-a u ISBD-ima. Također je utemeljena Studijska skupina za razvoj ISBD-a (Study Group on Future Directions of the ISBDs). Zatim je, 2004. godine, okončan drugi opći pregled i prerade ISBD-a. Zadnje objavljeno prerađeno izdanje je izdanje ISBD(G)-a.²⁶ Donešena je odluka o izradi objedinjenog izdanja ISBD-a te je rad na preradi normi ISBD(CM) i ISBD(ER) zaustavljen. Studijska skupina za razvoj ISBD-a zaključila je da je izrada objedinjenog izdanja ISBD-a moguća te će biti neizmjerljivo korisna. Ova odluka je zvanično potvrđena 2006. godine na 72. IFLA-onoj općoj konferenciji i vijeću u Seulu kada je predstavljena konačna odluka da će objedinjeno izdanje ISBD-a zamijeniti postojećih sedam specijaliziranih normi. Godinu dana poslije, u Južnoafričkoj Republici, u Durbanu, na 73. IFLA-inoj općoj konferenciji i vijeću predstavljeno je preliminarno objedinjeno izdanje ISBD-a.²⁷ U preliminarnom objedinjenom izdanju ISBD-a uzete su u obzir sve prethodne prerade, kao i prerada ISBD(A) iz 2006. godine. Dobiveni tekst nastao je okupljanjem srodnih propisa iz pojedinačnih ISBD-ova u novu strukturu, spajajući objavljene verzije tekstova za različite vrste građe i dodajući im prerađene verzije ISBD-ova iz posljednjih nekoliko godina.²⁸ Nakon toga je Skupina za pregled i preradbu ISBD-a preuzela odgovornost za izradu prvoga standardnoga objedinjenog izdanja ISBD-a. Objavljivanje novog izdanja prvobitno je najavljeno za 2009. godinu, a potom još nekoliko puta odgađano i najavljivano. Problematika opće oznake građe i njeno rješavanje doprinjeli su dugom periodu izrade objedinjenog izdanja. Dokument sa novom skupinom 0 (Oblik sadržaja i vrsta medija) objavljen je u prosincu 2009. godine. S obzirom da taj dokument nije sadržavao dodatak s primjerima, oni su objavljeni u zasebnom dokumentu, također 2009. godine. U svibnju 2010. godine nacrt novoga objedinjenog izdanja ISBD-a ponuđen je na javni pregled i slanje komentara. Na 76. IFLA-inoj općoj konferenciji i vijeću, u kolovozu 2010. godine u Gothenburgu, raspravljani su pristigli komentari, a 31. prosinca 2010. godine poslan je konačan nacrt na usvajanje, s rokom glasovanja od mjesec dana. Novo izdanje usvojeno je

²⁶ Isto, str. 217.

²⁷ Isto, str. 218.

²⁸ Usp. Barbarić, Ana. ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014. Str. xv.

jednoglasno 2. veljače 2011. godine. U engleskom izvorniku, u srpnju 2011., objavljeno je objedinjeno izdanje ISBD-a, kao tiskana i elektronička knjiga. Ovo izdanje također ne sadrži dodatak s cjelovitim primjerima te je objavljen poseban dokument s primjerima, u kolovozu 2011. godine.²⁹ Nadopunjen i ispravljen dokument s primjerima postavljen je na IFLA-ine mrežne stranice u veljači 2013. godine, a sadrži i hrvatske primjere, koje je poslalo osam stručnjaka sa različitih hrvatskih sveučilišta i knjižnica.

Iako je razvoj ovog standarda u početku bio potaknut automatizacijom bibliografske kontrole te katalogizacijom kao ekonomskom potrebom, ISBD je koristan i primjenjiv na bibliografske opise svih vrsta izvora u svim katalozima, bilo da je riječ o OPAC-u ili drugim katalozima manjih mogućnosti. Ovaj međunarodno priznat standard pogodan je i za kataloge agencija koje koriste nacionalne kataloške pravilnike, a isto tako i kataloge onih agencija koje koriste međunarodne kataloške pravilnike.³⁰

4.2 PROMJENE I PRIMJERI

Objedinjeno izdanje ISBD-a donijelo je određene promjene odnosno dopune i poboljšanja u obradi kartografske građe. Uz jezik i pismo opisa, navode se i postupci u slučajevima s izostavljanjem, velikim slovima, kraticama, simbolima, tiskarskim pogreškama, te nepotpunim primjercima.³¹ Kod svake skupine navodi se njezin naziv, zatim uvodna napomena, sadržaj, propisana interpunkcija, propisani izvori podataka te elementi svake skupine uz navođenje obveznosti. Svi elementi opisa popraćeni su primjerima. Svakako glavna novina jest postojanje devet skupina opisa. Skupina kojom započinje bibliografski opis je nova skupina, skupina 0 (nula) koja opisuje oblik sadržaja i vrstu medija. Također bitna promjena je zamjena izraza publikacija (publication) izrazom građa (resource). U skupini Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti (skupina 1) zamijenjen je izraz *višesveščana publikacija* izrazom *višedijelna omeđena jedinica građe*.³² Kod skupine Materijalni

²⁹ Usp. Radovčić, Marija; Barbarić, Ana. Nav. dj., str. 219.

³⁰ Usp. Barbarić, Ana. Nav. dj., str. xv.

³¹ Usp. Hodak, Vesna. ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, 1/2(2016), str. 385.

³² Isto.

opis (skupina 5), specifično za opis atlasa, sada se primjenjuju odredbe koje se odnose na monografske izvore ili kontinuirane izvore, ovisno što se od toga može primijeniti.³³ Skupina Glavni stvarni naslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe (skupina 6) nosi takav naziv jer joj se sadržaj proširio na višedijelne omeđene jedinice građe. To je u hrvatskom prijevodu dovelo do promjene naziva prvog elementa te skupine, iz *skupni stvarni naslov* u *glavni stvarni naslov*. Skupina Napomena (skupina 7) također se proširila novim vrstama napomena, dok su neke od napomena spojene u jednu. Skupina Identifikator jedinice građe i uvjeti dostupnosti (skupina 8) isto je promijenila naziv s obzirom da se sadržajno proširila, donedavno je korišten izraz *uvjeti nabavljanja*. Tekst je prerađen radi izbjegavanja nepotrebnog ponavljanja te postizanja višeg stupnja ujednačenosti. Razine obaveznih, neobaveznih i uvjetovanih elemenata su pojednostavljene radi upućivanja na obvezne elemente, više pažnje posvećeno je omeđenoj građi u više dijelova, propisi za opis stare omeđene građe koji nisu bili u skladu s ISBD-om su uklonjeni, tekst s nazivom Izvori podataka prerađen je kako bi se postigla veća ujednačenost u nazivlju i primjeni, pojašnjena je razlika između kvalifikatora i elemenata, više je pažnje posvećeno nelatiničnim pismima te je uključeno više definicija.³⁴ Na kraju, uz kazalo, nalazi se i pet dodataka: Višerazinski opis, Dvosmjerno pisani zapisi, Bibliografija, Kratice i Pojmovnik. Kako izgleda bibliografski opis kartografskog gradiva rađen prema propisima objedinjenog izdanja ISBD-a vidjet će se u sljedećih nekoliko primjera:

Primjer 5³⁵

Skupina 0	Slika (kartografska ; nepokretna ; dvodimenzionalna ; vizualna) : neposredovana
-----------	--

³³ Usp. Savić, Ana. Meunarodni standardni bibliografski opis (ISBD): uvodno objedinjeno izdanje, 2009. URL: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-cons_2007-sr.pdf (2017-08-12)

³⁴ Usp. Radovčić, Marija; Barbarić, Ana. Nav. dj., str. 220.

³⁵ International Federation of Library Associations and Institutions. Full ISBD Examples: Supplement to the consolidated edition of the ISBD: International Standard Bibliographic Description, 2013. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fwww.ifla.org%2Ffiles%2Fassets%2Fcataloguing%2Fisbd%2Fisbd-examples_2013.pdf (2017-08-19)

Skupina 1	Geografska karta Republike Hrvatske : za 4. razred osnovne škole / kartografska izradba Maja Dožić, Barbara Mesner, Krunoslav Popović ... [et al.]
Skupina 2	10. izd.
Skupina 3	1:900 000
Skupina 4	Zagreb : Hrvatska školska kartografija : Školska knjiga, 2006.
Skupina 5	1 zemljop. karta : u bojama ; 60 x 60 cm.
Skupina 6	
Skupina 7	Na poledini karta Županija Republike Hrvatske. — Fotografije gradova sjedišta Županija.
Skupina 8	ISBN 953-6023-44-X

Primjer 6³⁶

Skupina 0	kartografska građa zemljopisna karta
Skupina 1	Mjesec / dizajnirao i prilagodio Damir Hržina.
Skupina 2	Croatian ed.
Skupina 3	1:12 800 000

³⁶ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu: katalog. URL:

<http://katalog.nsk.hr/F/C9T3A26FT6LF7BTPRFURRV2UVEPTN8VH5B4NMTGK6T6Y4VLVMI-07133?func=find-e-0> (2017-08-19)

Skupina 4	Zagreb : Zagreb Astronomical Observatory, 2005.
Skupina 5	1 astronomska karta : u bojama ; 80 x 57 cm, presavijena na 17 x 30 cm.
Skupina 6	
Skupina 7	Fotografije stijena sa Mjeseca. Na poledini podaci o Mjesecu.
Skupina 8	ISBN 9539849330

Primjer 7³⁷

Skupina 0	kartografska građa zemljopisna karta
Skupina 1	Azija / kartografska izradba Vladimir Vuković, Đurđica Sporiš, Miroslav Rapo.
Skupina 2	9. izd.
Skupina 3	1:10 000 000
Skupina 4	Zagreb : Hrvatska školska kartografija, 2003.
Skupina 5	1 zemljop. karta u 2 dijela : u bojama ; svaki 64 x 108 cm.
Skupina 6	
Skupina 7	Dop. karta: upravna karta Azije, 1:43 000 000

³⁷ Isto.

	Legenda
Skupina 8	ISBN 9536023288

Primjer 8³⁸

Skupina 0	kartografska građa zemljopisna karta
Skupina 1	Croatia : the Rough Guide map... / [et al.]
Skupina 2	
Skupina 3	1:325 000
Skupina 4	[London] : Rough Guides, 2004.
Skupina 5	1 zemljop. karta u dva dijela : u bojama ; 99 x 50 cm + 89 x 60 cm, presavijena na 27 x 12 cm.
Skupina 6	
Skupina 7	Popis naselja. Legenda.
Skupina 8	ISBN 1843533081

³⁸ Isto.

5. ZAKLJUČAK

Istraživanjima je dokazano da je kartografska građa prisutna unutar različitih ustanova znanosti i kulture, a posebno se ističe u pojedinim knjižnicama, arhivima i muzejima. Razvoj standarda formalne obrade te suradnja između ustanova kao i stalni, rastući zahtjevi korisnika za što bržom i kvalitetnijom informacijom upućuju da je jedan od smjerova kojim se teži koncept integracije formalne obrade kartografske građe u različitim ustanovama unutar okvira zajedničkog i jedinstvenog standarda. Razlozi uporabe knjižničnog standarda ISBD(CM)-a, najvjerojatnije leže u shvaćanju veće primjenjivosti ovog standarda od arhivskog standarda ISAD(G)-a, kao i od pravila za obradu muzejske dokumentacije. Pravilno shvaćanje suvremenog konteksta u kojemu kartografska građa postoji je okvir za određivanje smjera budućnosti formalne obrade. Kartografska građa dio je općeg znanstvenog i društvenog konteksta te se prema njoj treba tako i odnositi. Postojeći standardi i oni u nastajanju sredstvo su ispunjavanja toga, a upravo objava odbjedinjenog izdanja ISBD-a je prvi korak ka jedinstvenoj standardiziranoj formalnoj obradi kartografske građe.

6. LITERATURA

1. Barbarić, Ana. ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.
2. Hodak, Vesna. ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, 1/2(2016), str. 383-385.
3. International Federation of Library Associations and Institutions. Full ISBD Examples: Supplement to the consolidated edition of the ISBD: International Standard Bibliographic Description, February 2013. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fwww.ifla.org%2Ffiles%2Fassets%2Fcataloguing%2Fisbd%2Fisbd-examples_2013.pdf (2017-08-19)
4. International Federation of Library Associations and Institutions. ISBD(CM): International Standard Bibliographic Description for Cartographic Materials. London: IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme: British Library Bibliographic Services, 1987.
5. International Federation of Library Associations and Institutions. ISBD: International Standard Bibliographic Description: Consolidated Edition, 2011. URL: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-cons_20110321.pdf (2017-08-15)
6. Miletić Drder, Mira. Budućnost obrade kartografske građe u knjižnicama, arhivima i muzejima – integrirani pristup: da ili ne?. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, 1/2(2016), str. 191-205.
7. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu: katalog. URL: <http://katalog.nsk.hr/F/C9T3A26FT6LF7BTPRFURRV2UVEPTN8VH5B4NMTGK6T6Y4VLVMI-07133?func=find-e-0> (2017-09-03)
8. NCSU Libraries Intranet: Cartographic materials. URL: <https://staff.lib.ncsu.edu/confluence/display/MNC/Cartographic+materials> (2017-08-15)
9. Radovčić, Marija; Barbarić, Ana. ISBD – od prošlosti k budućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 4(2013), str. 203-226.

10. Savić, Ana. Meunarodni standardni bibliografski opis (ISBD): uvodno objedinjeno izdanje, 2009. URL: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-cons_2007-sr.pdf (2017-08-12)
11. Slukan, Mirela. Opis kartografskog gradiva,. // Arhivski vjesnik 39(1996), str. 65-73.